

SCENARIUSZ LEKCJI WOKÓŁ FILMU PRZEDSTAWIAJĄCEGO BIOGRAFIE ANTONINY I JANA ŻABIŃSKICH

Opisany poniżej przebieg lekcji jest propozycją zajęć do filmu edukacyjnego poświęconego postaciom Jana i Antoniny Żabińskich, będącego częścią cyklu edukacyjnego „Historie osobiste”. Każdy z odcinków serii przedstawia osoby, których twórczość i działalność miały znaczący wpływ na historię i kulturę polsko-żydowską XX wieku. Materiał zawarty w scenariuszu jest rekomendowany dla szkół ponadpodstawowych.

Przygotowany przez nas scenariusz jest zaplanowany na dwie jednostki lekcyjne (wraz ze wstępem, projekcją materiału filmowego i podsumowaniem – ok. 90 min.). Osoba prowadząca zajęcia może sama zdecydować, podążając za potrzebami grupy, ile czasu przeznaczyć na daną aktywność.

Zachęcamy do realizacji całego procesu zaproponowanego w scenariuszu. Można z niego skorzystać także jako ze zbioru inspiracji do lekcji wybierając jedynie niektóre moduły. W zależności od potrzeb i możliwości mogą Państwo zdecydować się na przeprowadzenie wybranych ćwiczeń i dyskusji.

Rekomendujemy, by przed przeprowadzeniem lekcji zapoznać się z [Zaleceniami i wskazówkami dotyczącymi edukacji na temat II wojny światowej i Zagłady](#) Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN.

Metody: dyskusja, dyskusja kierowana, metoda podawcza (projekcja filmu), metoda aktywizująca (tworzenie plakatu), czytanie ze zrozumieniem, praca w grupach

Cele warsztatu:

- uczniowie i uczennice poznają podstawowe fakty z biografii Antoniny i Jana Żabińskich;
- poszerzają wiedzę na temat Sprawiedliwych i ich działań, a także na temat sytuacji Żydów w obliczu Holokaustu;
- pogłębiają umiejętności wyszukiwania informacji w tekście nieliterackim;
- mają przestrzeń do refleksji na temat własnego i cudzego świata wartości.

Potrzebne materiały:

- Film *Historie osobiste – Jan i Antonina Żabińscy*;
- **ZAŁĄCZNIK NR 1** – „Dziennik Obwieszczeń Miasta Warszawy” z 18 października 1940 z listą ulic granicznych tworzonego getta;
- **ZAŁĄCZNIK NR 2** – Obwieszczenie gubernatora dystryktu warszawskiego Ludwiga Fischera z 10 listopada 1941 grożące śmiercią osobom pomagającym Żydom;
- **ZAŁĄCZNIK NR 3** – fragment relacji Ireny Meizel;
- **ZAŁĄCZNIK NR 4** – fragment relacji Moshe Tirosha – karty na grupy 1, 2 i 3;
- **ZAŁĄCZNIK NR 5** – karta pracy z sentencjami;
- sprzęt umożliwiający projekcję filmu;
- tablica;
- kartki w formacie A3 albo większe, przybory plastyczne (np. flamastry).

PRZEBIEG LEKCJI

1. Wprowadzenie do tematu: praca z obwieszczeniami wydanymi w 1940 i 1941 roku.
2. Projekcja filmu.
3. Omówienie pierwszych wrażeń z filmu.
4. Ćwiczenie „Świat wartości”.
5. Praca z relacjami Ocalałych z Zagłady.
6. Podsumowanie – wybór sentencji i praca plastyczna.

MODUŁ I: WPROWADZENIE

Celem ćwiczenia jest wprowadzenie uczniów i uczennic w tematykę zajęć, a także przekazanie informacji historycznych, które pomogą w lepszym zrozumieniu zagadnień poruszanych w filmie.

Powiedz uczniom i uczennicom, że zapraszasz ich do wykonania krótkiego ćwiczenia, które wprowadzi ich w temat lekcji.

Rozdaj uczniom i uczennicom wydruki obwieszczeń (**ZAŁĄCZNIK NR 1** i **ZAŁĄCZNIK NR 2**). Możesz rozdać jeden egzemplarz na parę lub trójkę. Każda para/trójka pracuje na jednym z Załączników.

Poproś uczniów, by zanotowali odpowiedzi na poniższe pytania:

- Jaka jest data obwieszczenia?
- Czego dotyczy?
- Co oznaczało dla Żydów i Żydówek?
- Co oznaczało dla Polaków i Polek?

Powiedz osobom uczestniczącym, że na wykonanie zadania mają około pięciu minut, chodzi więc o szybkie odnalezienie potrzebnych informacji i zapisanie pierwszych skojarzeń.

Po około pięciu minutach sprawdź wspólnie z uczniami i uczennicami odpowiedzi. Zadbaj o to, by cała grupa zapoznała się z informacjami zawartymi w obu obwieszczeniach. W trakcie rozmowy uzupełniaj informację: getto, czyli zamknięta dzielnica dla ludności żydowskiej zostało utworzone w Warszawie 2 października 1940 roku, a odcięte od reszty miasta 16 listopada 1940 roku. Rok później, 15 października 1941, weszło w życie rozporządzenie generalnego gubernatora Hansa Franka przewidujące karę śmierci dla Żydów przebywających poza wyznaczoną dla nich dzielnicą, a także dla osób, które im w tym pomagają. Do tego rozporządzenia nawiązuje obwieszczenie z 10 listopada 1941 wydane przez gubernatora dystryktu warszawskiego Ludwiga Fischera.

Po omówieniu możesz zadać jeszcze dodatkowe pytania:

- Jakie emocje mogły wzbudzać oba obwieszczenia?
- Jaki mogły mieć wpływ na zachowanie osób, które znalazły się po jednej lub po drugiej stronie muru getta?

Zachęć uczniów, by zastanowili się nad różnorodnymi postawami, które mogły przyjąć osoby w tej sytuacji. Nie chodzi o udzielenie jednej poprawnej odpowiedzi, a o wyobrażenie sobie różnych możliwych scenariuszy.

Zapowiedz, że za moment uczniowie i uczennice obejrzą film, który przedstawia historie osób z czasów II wojny światowej i na których życie miały ogromny wpływ obie decyzje zawarte w obwieszczeniach.

MODUŁ II: PROJEKCJA FILMU

MODUŁ III: PRACA PO OBEJRZENIU FILMU

Po projekcji filmu zaprosz uczniów i uczennice do krótkiej rozmowy w parach, podczas której będą mogli wymienić pierwsze wrażenia z filmu. Zaproponuj, by opowiedzieli sobie, na co zwrócili uwagę lub jakie emocje towarzyszyły im podczas oglądania. Po kilku minutach poproś, by chętne osoby podzieliły się swoimi spostrzeżeniami i opiniami.

Możesz skorzystać z pytań pomocniczych:

- • Co Was w tym filmie zaskoczyło?
- • Co Was w tym filmie zaniepokoiło?
- • Co czuliście w trakcie oglądania tego filmu?

Zanim przejdziecie do dalszej pracy, sprawdź z uczniami i uczennicami, jak w kontekście historii ukazanej w filmie rozumieją pojęcia takie jak „strona aryjska”, „strona polska”, „szaber”. Takie uwspólnienie wiedzy pomoże im lepiej zrozumieć film, jak i treści omawiane w kolejnej części zajęć.

Świat wartości

Po zebraniu pierwszych wrażeń z filmu zaprosz uczniów i uczennice do ćwiczenia, w którym będą się przyglądać pojęciu wartości.

Poproś podopiecznych, by spróbowali wytłumaczyć, czym jest „wartość”, co to słowo oznacza. Objaśnij im, że w filozofii określa się tak to, co jest cenne i godne pożądania, do czego się dąży. Różni ludzie chcą realizować w swoim życiu rozmaite wartości, ponieważ byli na różne sposoby wychowywani, każdy ma własny zbiór przeżyć i doświadczeń, które kształtują indywidualny świat wartości.

Podziel uczniów na 3–4-osobowe grupy i poproś, aby ich członkowie spróbowali wypisać na jednej wspólnej kartce jak najwięcej wartości. Mogą to być na przykład: miłość, przyjaźń, wiedza, sprawiedliwość, pieniądze, solidarność, wolność, pokój, bezpieczeństwo, piękno, patriotyzm, godność, wiara, zdrowie, rodzina, dobro, prawda, spokój...

Obserwuj pracę w grupach. Jeśli czujesz, że uczniowie potrzebują inspiracji, naprowadzenia, możesz na przykład rozpocząć zdanie do dokończenia: „Jeżeli ktoś jest chory, szczególnie pożądaną wartością staje się dla niego...?”.

Następnie narysuj na tablicy dużą piramidę zgodnie ze schematem:

Poproś uczniów, by przerysowali piramidę do własnych zeszytów, a następnie na szczycie piramidy wpisali wartość, którą uważają za najważniejszą dla siebie. Na drugim piętrze niech wpiszą inne wartości postrzegane jako istotne, ale mniej, a na najniższym – trzy jeszcze inne, także ważne, jednak nie tak bardzo, jak te zapisane wyżej.

Pozwól uczniom podzielić się swoim światem wartości. Zaprosz ich do tego słowami „Niech podniesie rękę osoba, która wpisała wysoko... (wybrana wartość)”. Powtórz zadanie wielokrotnie. Być może uda się wyłonić wartość, którą każdy umieścił w swoim schemacie?

Podziel uczniów na 3–4-osobowe grupy (mogą wrócić do zespołów, w których pracowali poprzednio) i poproś ich, aby wspólnie narysowali i uzupełnili piramidkę z wartościami dla bohaterów materiału filmowego – małżeństwa Żabińskich.

Gdy już wszyscy uporają się z zadaniem, porównajcie efekty pracy wszystkich grup, omówcie podobieństwa i różnice.

Zapytaj uczniów, jakie według nich wartości znalazłyby się na szczycie piramidek osób, które nie zdecydowały lub nie odważyły się pomagać osobom żydowskiego pochodzenia podczas II wojny światowej.

Praca z relacjami ocalałych z Zagłady

Mało kto potrafił zdobyć się na heroizm, ryzykując własne życie, by ocalać innych ludzi. Około siedmiu tysięcy Polek i Polaków otrzymało tytuł Sprawiedliwych Wśród Narodów Świata w zamian za bezinteresowną pomoc Żydom. Polacy stanowią najliczniejszą grupę odznaczoną tym medalem, warto jednak wziąć pod uwagę, że Sprawiedliwi stanowili niewielką grupę w skali wielomilionowej społeczności polskiej. Mimo heroizmu, na który się zdobyli, mniej niż procentowi prześladowanych Żydów udało się przeżyć.

To ważne, by przywołując temat Zagłady oddać głos i podmiotowość właśnie im – Żydom, którzy się ukrywali. Dlatego bardzo zachęcamy do przeprowadzenia tej części, która oparta jest na relacji ocalałych świadków działań Sprawiedliwych. Proponujemy dwa warianty realizacji tego zagadnienia w pracy z uczniami.

WARIANT 1 (krótszy)

Powiedz uczniom, że zaraz w parach przeczytają fragment relacji Ireny Meizel – Żydówki, która ukrywała się w willi Żabińskich. Rozdaj karty pracy (**ZAŁĄCZNIK NR 3**), po jednej na parę, wyznacz czas na przeczytanie relacji i zapisanie odpowiedzi na pytania do tekstu. Po upływie wyznaczonego czasu zaprosz chętne osoby do przeczytania odpowiedzi. Animuj rozmowę na forum klasy, w której podsumujecie pracę z wypowiedzią Ireny Meizel. W dyskusji postaraj się zwrócić uwagę na to, czyją perspektywę mogli dzięki temu ćwiczeniu poznać. Możesz zapytać: „Jak myślicie, czemu poznanie tej perspektywy jest ważne?”.

WARIANT 2 (dłuższy)

We wprowadzeniu do tego ćwiczenia wyjaśnij uczniom i uczennicom, że za moment będą mogli zapoznać się z fragmentami historii, którą opowiedział Moshe Tirosh, którego głos usłyszeli w filmie. Moshe Tirosh, był jedną z osób, które ukrywały się w willi Żabińskich, jednak willa nie była jego jedyną kryjówką. Moshe Tirosh, jak wielu ukrywających się podczas II wojny światowej Żydów, był zmuszony do częstej zmiany miejsca pobytu. O tym właśnie za chwilę uczniowie i uczennice przeczytają.

Podziel uczniów i uczennice na 3–4-osobowe grupy i rozdaj grupom po jednym z fragmentów relacji (**ZAŁĄCZNIK NR 4, arkusze GR 1, 2 i 3**). Poproś o przeczytanie fragmentu tekstu i wykonanie zadań zapisanych na karcie. Poproś, by każda z grup wybrała osobę, która będzie ich reprezentowała i w skrócie przedstawi czytany przez nich fragment relacji oraz odpowiedzi grupy.

Gdy grupy będą gotowe, poproś wybrane osoby o prezentację. By zachować chronologię wydarzeń, najpierw niech przedstawiają swoje odpowiedzi osoby wykonujące zadania na arkuszu dla grupy 1, potem kolejno grupy 2 i 3.

Podczas omówienia pracy, zarówno w **WARIANCIE 1** jak i w **WARIANCIE 2**, zachęcaj do zadawania pytań i w razie potrzeby uzupełniaj wiedzę historyczną uczniów i uczennic, by pomóc im zrozumieć kontekst omawianych historii.

Na zakończenie omawiania kart pracy możesz także zapytać uczniów i uczennice o ich emocje w trakcie wykonywania tego ćwiczenia. Czy coś ich zdziwiło? Zasmuciło? Ucieszyło? Daj przestrzeń do podzielenia się odczuciami.

MODUŁ IV: PODSUMOWANIE

Podziel uczniów na 3–4-osobowe grupy, a następnie każdej wręcz kartę pracy ze zbiorem sentencji (**ZAŁĄCZNIK NR 5**):

1. „Aby zło zwyciężyło, wystarczy, by dobrzy ludzie nic nie robili” (filozof Edmund Burke).
2. „Jak się przyglądasz złu i odwracasz głowę albo nie pomagasz, kiedy możesz pomóc, to stajesz się współodpowiedzialny. Bo twoje odwrócenie głowy pomaga tym, którzy dopuszczają się zła” (Marek Edelman).
3. „Kto ratuje jedno życie, ratuje cały świat” (z Talmudu).
4. „Miłosierdzie to podróż od serca do rąk” (papież Franciszek).

Niech każda grupa wybierze cytaty, który według jej członków najlepiej podsumowuje omawiane na lekcji zagadnienia i odpowiada ich przemyśleniom. Poproś grupy, aby wykonały plakat, na którym w dowolny sposób zawarty będzie wybrany przez nich cytat i interpretacja tematów zajęć. Rozdaj potrzebne materiały i wyznacz czas na wykonanie pracy. Po upływie wyznaczonego czasu zaproś grupy do prezentacji plakatów i do rozmowy podsumowującej lekcję. Zachęć do podzielenia się refleksjami.

W ramach ewaluacji możesz skorzystać z poniższych pytań:

- Czego się nauczyłeś/nauczyłaś?
- Co Ci się podobało?
- Czego Ci brakowało?
- Czego więcej chciał(a)byś się dowiedzieć?

Podziękuj uczniom i uczennicom za pracę i zakończ lekcję.

MITTEILUNGSBLATT DER STADT WARSCHAU

Nr 38 (55) 18.X.1940. PREIS 20 Gr.

DZIENNIK OBWIESZCZEŃ MIASTA WARSZAWY

Nr 38 (55) 18.X.1940 R. CENA 20 gr.

BEKANNTMACHUNG

betr.: Bildung eines Juden-Wohnbezirks
in der Stadt Warschau.

1) Gemäss Anordnung des Chefs des Distrikts, sind im Gebiet des Distrikts Warschau mit sofortiger Wirkung in sich geschlossene Juden-Wohnbezirke zu bilden, in der Absicht, die Seuchengefahr abzuwenden.

In der Stadt Warschau ist der Juden-Wohnbezirk wie folgt umgrenzt — die Grenzstrassen gehören beiderseitig nicht zum Juden-Wohnviertel:

von	bis
Zielna	Königsstr. — Złota
Złota	Zielna — Eisenstr.
Querstr.	Eisenstr. — Srebrna
Srebrna	Querstr. — Miedziana
Miedziana	Srebrna — Kazimierzapl.
Kazimierzapl. (nördl. Gr.)	Miedziana — Wronia
Wronia	Kazimierzapl. — Sienna
Sienna	Wronia — Güterstr.
Güterstr.	Sienna — Krochmalna
Przyokopowa	Krochmalna — Eisgrubenstr.
Dammstr.	Eisgrubenstr. — Kercelego- platz
Kercelegopl. (östl. Gr.)	Dammstr. — Gerichtstr.
Gerichtstr.	Kercelegopl. — Karolkowa
Karolkowa	Gerichtstr. — Mireckiego
östl. u. nördl. Grenze des Evang. Friedhofs	Mireckiego — Młynarska
Młynarska	Ev. Friedhof — Sołtyka
nördl. u. westl. Grenze d. jüd. Friedhofs	Sołtyka — Kolska
Kolska	jüd. Friedhof — Dammstr.
Dammstr.	Kolska — Dzika
Dzika	Dammstr. — Stawki
Stawki	Dzika — Pokorna
Zoliborska	Pokorna — Klosterstr.
Klosterstr.	Zoliborska — Konwikto- rska
Konwiktorska	Klosterstr. — Zakro- czymyska
Zakroczymska	Konwikt. — Franciszk.
Freta	Franciszkańska — Św. Jerska
Św. Jerska	Freta — Nalewki
Nalewki (westl. Zweig)	Św. Jerska — Nowolipki
Nowolipki	Nalewki — Zamenhofs
Westl. Gr. Palais Mostowski	Nowolipki — Nowolipie
Przejazd	Nowolipki — Długa
Długa	Przejazd — Börsenstrasse
Börsenstrasse	Długa — Tlomackie
Tlomackie	Börsenstrasse zur Synagoge
östl. — südl. — westl. Gr. der Synagoge	bis Rymarska
Rymarska vom ehem. Fi- nanzministerium	bis Elektoralna
Przechodnia	Elektoralna — Ptasia
Ptasia	Przechodnia — Żimna
An der Markthalle	Żimna — Biała
Eisgrubenstr.	Biała — Eisgrubenstr. 22
Eisgrubenstr.	Eisgrubenstr. 17 — Ciepła
Mirowskipl. (südl. Gr.)	Ciepła — Rynkowa

OBWIESZCZENIE

w sprawie utworzenia dzielnicy żydowskiej na
terenie m. Warszawy.

1) Na podstawie zarządzenia Szefa Okręgu należy celem uniknięcia niebezpieczeństwa za-
razy utworzyć natychmiast na terenie okręgu
warszawskiego zamknięte w sobie dzielnice
żydowskie.

Na terenie m. Warszawy biegnie granica
dzielnicy żydowskiej, z równoczesnym wyłą-
czeniem z niej obustronnie ulic granicznych,
jak następuje:

od	do
Zielna	Królewska — Złota
Złota	Zielna — Żelazna
Twarda	Żelazna — Srebrna
Srebrna	Twarda — Miedziana
Miedziana	Srebrna — Pl. Kazim. W.
Pl. Kazimierza (gr. półn.)	Miedziana — Wronia
Wronia	Pl. Kazim. W. — Sienna
Sienna	Wronia — Towarowa
Towarowa	Sienna — Krochmalna
Przyokopowa	Krochmalna — Chłodna
Okopowa	Chłodna — Pl. Kercelego
Pl. Kercelego (gr. wsch.)	Okopowa — Leszno
Leszno	Pl. Kercelego — Karolkowa
Karolkowa	Leszno — Mireckiego
wsch. i półn. granica cmen- tarza ewangelickiego	Mireckiego — Młynarska
Młynarska	Cment. Ewang. — Sołtyka
półn. i zach. gr. cmenta- rza żydowskiego	Sołtyka — Kolska
Kolska	Cment. żyd. — Okopowa
Okopowa	Kolska — Dzika
Dzika	Okopowa — Stawki
Stawki	Dzika — Pokorna
Zoliborska	Pokorna — Bonifraterska
Bonifraterska	Zoliborska — Konwiktorska
Konwiktorska	Bonifraterska — Zakroczy- mska
Zakroczymska	Konwiktorska — Francisz- kańska
Freta	Francisz. — Św. Jerska
Św. Jerska	Freta — Nalewki
Nalewki (część zach.)	Św. Jerska — Nowolipki
Nowolipki	Nalewki — Zamenhofs
zach. gr. pał. Mostowskich	Nowolipki — Nowolipie
Przejazd	Nowolipie — Długa
Długa	Przejazd — Białńska
Białńska	Długa — Tlomackie
Tlomackie	Białńska — do Synagogi
wsch., poł. zach. granica Synagogi	do Rymarskiej
Rymarska od b. Minister- stwa Skarbu	do Elektoralnej
Przechodnia	Elektoralna — Ptasia
Ptasia	Przechodnia — Żimna
Plac Mirowski	Żimna — Biała
Chłodna	Biała — Chłodna Nr 22
Chłodna	Chłodna Nr 17 — Ciepła
Pl. Mirowski (gr. poł.)	Ciepła — Rynkowa

Bekanntmachung

Betr.: Todesstrafe für unbefugtes Verlassen der jüdischen Wohnbezirke.

In der letzten Zeit ist durch Juden, die die ihnen zugewiesenen Wohnbezirke verlassen haben, in zahlreichen Fällen nachweislich das Fleckfieber verbreitet worden. Um die hierdurch der Bevölkerung drohende Gefahr abzuwenden, hat der Herr Generalgouverneur verordnet, dass in Zukunft ein Jude, der den ihm zugewiesenen Wohnbezirk unbefugt verlässt, mit dem Tode bestraft wird.

Die gleiche Strafe trifft diejenigen, die diesen Juden wesentlich Unterschlupf gewähren oder in anderer Weise (z. B. durch Gewährung von Nachtlagern, Verpflegung, Mitnahme auf Fahrzeugen aller Art usw.) den Juden behilflich sind.

Die Aburteilung erfolgt durch das Sondergericht Warschau.

Ich weise die gesamte Bevölkerung des Distrikts Warschau auf diese neue gesetzliche Regelung ausdrücklich hin, da nunmehr mit unerbittlicher Strenge vorgegangen wird.

Warschau, am 10. November 1941.

gez. **Dr. FISCHER**
Gouverneur

Obwieszczenie

Dotyczy: kary śmierci za nieuprawnione opuszczenie żydowskich dzielnic mieszkaniowych.

W ostatnim czasie rozprzestrzenili żydzi, którzy opuścili wyznaczone im dzielnice mieszkaniowe, w licznych udowodnionych wypadkach tyfus plamisty. Aby zapobiec grożącemu w ten sposób niebezpieczeństwu dla ludności, rozporządził Generalny Gubernator, że żyd, który w przyszłości opuści nieuprawniony wyznaczoną mu dzielnicę mieszkaniową, będzie karany śmiercią.

Tej samej karze podlega ten, kto takim żydom udziela świadomie schronienia lub im w inny sposób pomaga (np. przez udostępnienie noclegu, utrzymania, przez zabranie na pojazdy wszelkiego rodzaju itp.).

Osądzenie nastąpi przez Sąd Specjalny w Warszawie.

Zwracam całej ludności Okręgu Warszawskiego wyraznie uwagę na to nowe postanowienie ustawowe, ponieważ odtąd będzie stosowana bezlitosna surowość.

Warszawa, dnia 10 listopada 1941.

(-) **Dr. FISCHER**
Gubernator

ZAŁĄCZNIK 3

Irena Meizel, *Kiedy ludzie żyli jak zwierzęta* (fragment relacji osoby ocalałej z Zagłady)

Willa państwa Żabińskich była jednopiętrowa, miała bardzo liczne pomieszczenia i pokoje. Były tam też szafy ściennie. Mieli dwoje czy troje służby, co oczywiście narażało osoby, które tam przebywały, na różne niepotrzebne spotkania, donosy itd. To odbywało się tak: z chwilą gdy służąca przychodziła i sprzątała, to ukrywające się tam osoby chowały się po prostu do szafy, zamykano je na klucz i nikt o tym nie wiedział. Służba wychodziła, ci ludzie zaczynali normalnie funkcjonować. Oczywiście nie było o tym mowy, ażeby ktokolwiek z nich wychodził poza willę, już nie mówię poza teren ogrodu. [Ukrywający się Żydzi] mogli schodzić tylko na dół – na obiad; i wtedy też trzeba było uważać, żeby nikt ich nie zauważył. [...]

Później, kiedy zagęszczenie Żydów po stronie aryjskiej coraz bardziej się wzmacniało, wiem, że na teren ogrodu przychodziły także inne osoby. Wśród nich było sporo przedwojennych dostawców warzyw, jarzyn, nabiału. A byli to głównie biedni Żydzi, którzy utrzymywali się tylko z tego handlu. Chciałabym tu zaznaczyć, że doktor pomagał nie tylko inteligencji żydowskiej, nie tylko ludziom, którzy byli niezależni materialnie, ale przede wszystkim ludziom biednym, takim jak ci dostawcy. Jeżeli którykolwiek z nich cokolwiek zarobił i chciał zapłacić za ukrywanie w jakiejkolwiek postaci, czy to w pieniądzu, czy w towarze (bo w zasadzie słonina, tłuszcz, mąka i cukier to były obiegowe monety) – państwo Żabińscy nigdy żadnych tego rodzaju opłat nie przyjmowali. Sami bardzo skromnie żyli, bo [...] doktor utrzymywał się tylko z lekcji udzielanych na tajnych kompletach uniwersytetu i szkół średnich. [...] Ci biedni ludzie, ci biedni dostawcy, w ciągu dnia jakoś się ukrywali. Jeżeli ktoś z nich miał lepszy wygląd, to jako tako poruszał się po mieście, choć było to bardzo groźne; inni musieli się ukrywać w pomieszczeniach dawnych zwierząt, gdzieś w jakichś skałach, pieczarach, pod jakimiś konarami [...].

W każdym razie wiem, że ci wszyscy, którzy korzystali z pomocy doktora w czasie okupacji i mieli kontakt z doktorem, podziwiali jego opanowanie, jego absolutną bezinteresowność i chęć niesienia pomocy słabym, wyjętym spod prawa [...]. Nikt się nigdy nie zawiódł. Jeżeli ktokolwiek się do niego zwracał, to nigdy nie powiedział: „Nie, ja teraz nie mam czasu, przyjdźcie później”.

1. Jak rozumiecie porównanie zawarte w tytule relacji Ireny Meizel, czyli „ludzie żyli jak zwierzęta”? Na czym polega wskazane podobieństwo i kogo dotyczy?

2. Jak myślicie, jak musieli się czuć Żydzi ukrywający się w willi Żabińskich? W wypowiedzi pisemnej użyjcie przynajmniej trzech nazw emocji.

3. Podkreście fragmenty tekstu, które według Was świadczą o tym, jakimi wartościami kierował się doktor Jan Żabiński. Wypiszcie je:

- ---
- ---
- ---

ZAŁĄCZNIK 4 GRUPA 1

Fragment relacji Moshe Tirosha, Ocalałego z Zagłady

Nie mieli co jeść ludzie, nie mieli czego pić, nie mogli się umyć, nic. Myśmy też chorowali tak jak całe gietto, tylko co mama najlepiej się czuła. I powiedziała, że pójdzie na polską stronę poszukać coś do jedzenia. No i tak zrobiła. I tam na polskiej stronie taka banda chuliganów zaczęli krzyczeć za nią: „Żydowa, Żydowa”, zaczęła uciekać, z jakiejś uliczki wyszedł chłopak Zygmunt Piętak, ale... i nie wiemy dlaczego, myśmy się jeszcze ludzi pytali, dlaczego to zrobił, też nie umiał wytłumaczyć, krzyknął im, że to nie Żydowa, że ona tu mieszka niedaleko i zostawcie ją. No zostawili ją, a on mówi: „Kobieto, co ty tu robisz?” Tylko na wygląd jej oczu, to można było poznać, że to jest... „Ja muszę jedzenie dla moich... do mojej rodziny, bo nie mamy co jeść i jesteśmy chorzy”. On poszedł i ukradł swojej matce kapustę i kartofle, bo ona była przekupką na bazarze i dał mamie i obiecywał, że przyjdzie do gietta, przywiezie nam jeść. A jak to mogło się stać, bo policja granatowa, która pilnowała murów gietta zamykała oczy, bo Polacy chodzili na szaber, puste mieszkania, mienie pełne. Z takiej pretensji on przychodził do nas i przynosił nam te kartofle i kapustę, i to nas wyratowało. Ojciec na niego bardzo działał, bo ojciec był czołowym bokserem, a on taki chłopak warszawski. Bardzo mu imponował mój ojciec.

ZADANIA

1. Wypiszcie osoby występujące w tym fragmencie relacji.

2. Jak nazwalibyście postawy wobec Żydów poszczególnych osób z tej historii?

3. Podkreślcie fragmenty tekstu, które Waszym zdaniem świadczą o tych postawach.

ZAŁĄCZNIK 4 GRUPA 2

Fragment relacji Moshe Tirosha, Ocalałego z Zagłady

Ojciec kazał Zygmuntowi, który wciąż przychodził, wciąż pomagał i robił wszystkie zlecenia ojca, żeby znalazł rodzinę na stronie polskiej, że za pieniądze nas przyjmą i ukryją. No i po pewnym czasie, przyszedł Zygmunt i powiedział, że na ulicy Karolkowej osiemdziesiąt cztery mieszka rodzina Raczek i oni za pieniądze gotowi są nas ukryć u siebie. No i niby Zygmunt przyszedł na szaber, była przygotowana furmanka z polskiej strony, przerzucono nas w workach na stronę aryjską. Niby to szaber i jeszcze parę worków szmat. I tak zawieziono nas na Karolkową. Nie mogliśmy tylko żyć w mieszkaniu, trzeba było się i w mieszkaniu schować, bo ktoś wejdzie do mieszkania nagle albo coś. To jest bardzo niebezpieczna rzecz. To ojciec zrobił kryjówkę w ścianie, co znaczy w ścianie... w ścianie była wnęka, zamurowano tą wnękę dyktą, pomalowano jednym kolorem wszystko, przystawiono kredens do tej ściany, dolne drzwiczki się suwały tylne i jak coś było niewyraźnego, to myśmy wchodzili tam, ojciec stał, matka, ja i Stefcia. Nieraz po godzinach. Dobrze, że to było wąskie, to mogliśmy się kolanami opierać.

A jakie były relacje z tą rodziną Raczków? Jak oni was przyjęli? Czy to był taki typowo komercyjny układ, czy to było takie bardziej na zasadzie pomocy? Komercyjny?

Komercyjny, bo po paru tygodniach pani Raczek powiedziała nam: „Żydy, precz stąd!”. Bo bała się, że... bo były... że przecież tylko w Polsce był taki rozkaz Niemców, że zabijają nie tylko, kto pomagał Żydom, ale całą rodzinę. W innych państwach tego nie było. No i ona się bała, bo już były wypadki, że wystrzelono całe rodziny i kazała nam iść precz. A gdzie pójdziemy, gdzie pójdziemy... Ojciec mówi do Zygmunta: „Jedziemy do ogrodu zoologicznego”.

ZADANIA

1. Wypiszcie osoby występujące w tym fragmencie relacji.

2. Jak nazwalibyście postawy wobec Żydów poszczególnych osób z tej historii?

3. Podkreślcie fragmenty tekstu, które Waszym zdaniem świadczą o tych postawach.

ZAŁĄCZNIK 4 GRUPA 3

Fragment relacji Moshe Tirosha, Ocalałego z Zagłady

[...] Tam długo nie byliśmy, bo Niemcy dali rozkaz ewakuacji do południa Polski. No i nam wagony i żeśmy drogami dojechali do Wieliczki, ja pamiętam, a z Wieliczki jakimiś furmankami, traktorami żeśmy do Stankowa, to jest za Wieliczką, to jest klasztor. I ja już nie pamiętam czy to Benedyktów, czy Karmelitów. Na terenie tego klasztoru dwa domy były zajęte przez jednostki Gestapo, a dwa domy były zakonnice i my... my nie, myśmy byli w kościele, w piwnicy na słomie jeden koło drugiego jak śledzie. Były straszne warunki. [...] Ksiądz Andrzej pilnował mnie. To znaczy tak – ja tam przeszłem, jak dzieci się dowiedziały, że jestem Żydem, no to dostałem bicie okropne, przewiska... [...] I ksiądz mnie bronił. Raz zebrał dzieci i powiedział tak: „Naszym honorem polskim jest, żeby ten chłopak przeżył tą wojnę. Zostawcie go”. Część mnie zostawiła, część nie. [...] Ja po wojnie, już jak byłem w Izraelu, szukałem tego księdza. Na koniec, tu w parafii w Warszawie, mówią, że on jest, ale już jest taki stary, że blisko Boga i tam w ogrodzie siedzi i żebyśmy mu nie przeszkadzali. Byłem z Zygmuntem razem. Myśmy przyszli do tego ogrodu i widzimy ksiądz siedzi, taki staruszek, śpi. Żeśmy się przeszli, jak żeśmy wracali, to on ocknął się, to Zygmunt mówi: „Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus”. On: „Na wieki wieków amen”. Tak jak się mówi. My stanęliśmy i Zygmunt mówi do księdza: „Czy ksiądz był w czasie wojny odpowiedzialny za dzieci w Stankowie?”, a on: „Ano tak, ano tak” – „Czy ksiądz pamięta, że mieliście chłopca Żyda?” – „A tak, był taki Żydek”. To Zygmunt mówi księdzowi: „O tu stoi ten Żydek”. A on tylko spojrzał na mnie i mówi: „Tak, podobny”. Chciałem go wynagrodzić, ale nic nie potrzebował już, już był blisko Boga. A, o tak, tam w klasztorze nas Ruscy oswobodzili. Ja jeszcze mam bardzo, bardzo, bardzo bogate życie dalej. Tak się złożyło w moim życiu. Ale to chyba nie temat.

ZADANIA

1. Wypiszcie osoby występujące w tym fragmencie relacji.

2. Jak nazwalibyście postawy wobec Żydów poszczególnych osób z tej historii?

3. Podkreślcie fragmenty tekstu, które Waszym zdaniem świadczą o tych postawach.

- 1. Aby zło zwyciężyło, wystarczy, by dobrzy ludzie nic nie robili** (filozof Edmund Burke)
- 2. Jak się przyglądasz złu i odwracasz głowę albo nie pomagasz, kiedy możesz pomóc, to stajesz się współodpowiedzialny. Bo twoje odwrócenie głowy pomaga tym, którzy dopuszczają się zła** (Marek Edelman)
- 3. Kto ratuje jedno życie, ratuje cały świat** (z Talmudu)
- 4. Miłosierdzie to podróż od serca do rąk** (papież Franciszek)